

ESKİ ESER KAÇAKÇILIĞI

Mavzelos'un heykeli Londra'da, British Museum'da (sağda), Mavzelos'un frizi. Heykeltıraş Bryakis'in eseri. Şimdi British Museum'da (soldaki).

Talan edilen Halikarnassos eserlerinin

Yazan:
MEHMET İ. TUNAY
(Arkeolog)

**Eserleri
iade
etmemize
imkân yok**

yurdumuza
iadesi
için
yazılan
mektuba
verilen
cevap :

Gelin burada görün

Y AZIMIZIN bu bölümünde, sizlere, 1906 yılına kadar kaçırılan önemli eserleri tanıtmaya çalışacağım:

ATİNA AKROPOL'ündeki ESERLER: Yunanistan'ın Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı olduğu yıllarda, Atina Akropolündeki 200 sandık tutarındaki birinci sınıf eser Osmanlı hükûmetinin izniyle Lord Elgin tarafından Londra British Museum'a götürülmüştür. İngiltere Kraliyet Müzesinin en güzel eserleri olan bu 200 sandıklık grubun gitmesiyle ilgili herhangi bir işlem yapılmamıştır.

MILO VENÜS'ü: Yine Adaların Osmanlı İmparatorluğuna bağlı olduğu yıllarda, Ege Adalarından Milos'da bir Ventis heykeli bulunur. Fransızlar, Osmanlı Hükûmet adamlarına «sus payı» vererek, heykeli Paris'e kaçırlar. Şâhâne bir eser olan Milo Venüs'ü, hâlen Paris'te Louvre Müzesi'ndedir.

KNİDOS ESERLERİ: Muğla ili, Datça ilçesine bağlı Tekirburnu'ndaki tarihi Knidos şehrine, 1856 - 1859 yılları arasında bir İngiliz gelir. Bu, ismi sonradan yaptığı pis ve karanlık işlerden dolayı SİR'e çıkarılan, Charles Newton'dur. Knidos'daki bütün tarihi yer ve eserleri dinamitle havaya uçurur. Neticede, başta şehrin bekçisi olan şâhâne Aslan heykelini ve yüzlerce eseri gemilere yükleterek British Museum'a götürür.

HALİKARNASSOS ESERLERİ: 19. yüzyılın ortasında, İngiliz Sefiri Canning'in gayretleri ve bir de işini bilen Sir Newton'un aklıyla bütün Halikarnassos (BODRUM) eserleri talân edilir. Tamamı bugün Londra British Museum'da olan eserlerin yurdumuza iadesi için yazılan bir mektuba şu cevap alınmıştır: «Siz bize ilhâm verdiniz, eserlerin arkasındaki fonu, Bodrum'un gök mavisinden, üstlerindeki ışığı da, Bodrum'un güneşinden yararlanarak yeniden yaptık. Eserleri iade etmemize imkân yoktur. Gelin burada görün.»

LAYARD HAFRİYAT ESERLERİ: Bu soygunda da yine karanlık işlerin başı Canning, fakat bu sefer yanında Layard isimli bir diğer işini bilir... Bu kere soyulan yer Ninive şehridir. Sargon II. nin sarayında bulunan eserler yine Londra British Museum'a taşınmıştır.

TRUVA HAZİNESİ: Yurdumuzdan kaçırılan eserlerin en büyük ve en önemlisidir. Çanakkale yakınındaki tarihi Truva şehrinde tarihe ve arkeolojiye meraklı bir kimse tarafından bulunan eserler, Atina'ya kaçırılmıştır. Truva Kralı Priam'ın hazinesi olan milyarlarca lira değerindeki hazinenin geri getirilmesi işi ile İstanbul'daki yabancı mü-

ze müdürü Dr. Dethier meşgul olmuşsa da, Padişah'ın isteğiyle bu işten vazgeçilmiştir. Alınan birkaç parça ve bir o kadar sus payı para ile hazinenin yurdumuzdan kaçırılmasına göz yumulmuştur.

II. Dünya Savaşı'na kadar Berlin'de olan eserlerin, Rus askerleri tarafından yağma edildikleri söylenmektedir. Bugün çok az bir kısmı İstanbul Arkeoloji Müzeleri Hazine Bölümü'nde teşhir edilmektedir.

BERGAMA ZEVS SUNAĞI: Bergama'da kazı yapan yol mühendisi Alman Carl Humann, 1878 - 1883 yıllarındaki kazılarda meşhur Zevs Sunağı'nı bulur. Devrin Sultanından hususi ferman çıkarılır, Sunak parçalar halinde sökülür, parçalar numaralanır ve deniz yoluyla Berlin'e nakledilir. Berlin'de bir Bergama Müzesi yapılır. Şimdi Doğu Berlin'de olan müzede, Milet kazılarından götürülme anıtlar da teşhir edilmektedir.

ZİNCİRLİ ESERLERİ: Yine Carl Humann, Zincirli'de bulunan eserleri, Osmanlı Hükûmetinden aldığı izinle, yurduna götürmüştür.

C. Humann, gerek Zincirli'de, gerekse Bergama ile Anadolu'nun diğer şehirlerinde yaptığı bu işlerden dolayı, mükâfat (!) olmak üzere bu-

Milyarlar değerindeki Truva hazinesi, Schliemann'ın karısı Sofia'nın boynunda. Bulunduğu yer meçhul.

gün soyduğu şehir olan Bergama'da gömülmüştür.

MYRİNA PIŞMIŞ TOPRAK ESERLERİ: 19. y.y.'da, bugünkü Aliğa Çiftliğinde Fransızlar kazı yapar. Büyük bir Nekropol bulurlar. 5 bine yakın pişmiş toprak eser çıkar. 700'lük bir grup İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne verilir. 4300'lük bir grup ise, Paris Louvre Müzesi'ne götürülür.

EFES ESERLERİ: Osmanlı Padişahı Abdülhamit devrinde, Efes'de kazılar yapan Avusturyalılar, çok güzel eserler bulurlar. O devrin Müze Müdürü Halil Ethem Bey, eserleri almak ister. Fakat Avusturyalıların Padişah'a yaptığı baskı neticesinde eserler Viyana'ya götürülür. II. Meşrutiyetin ilânından sonra, Halil Ethem Bey, kendilerine kazı izni için gelen Avusturyalılara Efes eserlerini iade etmedikçe çalışma izni verilemeyeceğini söyler. Neticede götürülen eserlerin bir kısmı İstanbul Arkeoloji Müzelerine iade edilir.

ASUR ESERLERİ: Almanlarla yapılan ikili anlaşmaların arkeoloji sahalarına da uygulandığı yıllarda, Asur hafriyatında bulunan eserlerin iyi ve önemli olanları, başta Alman Sefiri olmak üzere kazı idarecileri ile birlikte Basra Körfezinde pay edilmiş ve Almanya'ya götürülmüştür. İkili anlaşmalar gereğince, eserlerin bir kısmı da Osmanlı Hükûmetine verilmiş ve İstanbul Arkeoloji Müzelerine nakledilmiştir.

KREMNA ESERLERİ: Sayın Hocamız Prof. Dr. Jale İnan'ın konferansında öğrendiğim kaçırılış tarihi eski farkına varılış tarihi çok yeni olan bir diğer kaçakçılık olayı da Kremna eserlerinin kaçırılmasıdır.

Prof. Dr. Jale İnan, 1970 yılı sonunda Burdur'a bağlı tarihi Kremna şehrinde kazılara başlar. Kazılara burada

başlamasının nedenlerinden biri de, antik kentin büyük kaçakçılık merkezi olmasıdır. Yaptığı çalışmaları ile ilgili verdiği konferansında çok sayıda heykel bulduğunu ifade eder. Bulduğu eserler içinde dikkatini başsız bir heykel çeker. Araştırmalarını derinleştirir. Neticede heykelin başının Kopenhag Müzesi'nde olduğunu tesbit eder. İlgililere başın Türkiye'ye iadesi, hiç olmazsa mülâjının gönderilmesi için müracaat eder. Kendisine başı yurdumuza geri alabileceklerine dair pek çok şey söylenirse de, bugüne kadar bir işlem yapılmaz. Bu örnek ileride farkına varılacak yüzlerce biridir.

YARIN :

**SON YILLARDA
KAÇIRILAN
ESERLER**